

coalitie tegen de honger
coalition contre la faim

POLICY BRIEF - JUNI 2020

Naar officiële ontwikkelingshulp die de omschakeling naar agro-ecologie ondersteunt

Vaststellingen en beleidsaanbevelingen bij de studie “Het aandeel van agro-ecologie in de Belgische Officiële Ontwikkelingshulp”

Naar officiële ontwikkelingshulp die de omschakeling naar agro-ecologie ondersteunt

Vaststellingen en beleidsaanbevelingen bij de studie “Het aandeel van agro-ecologie in de Belgische Officiële Ontwikkelingshulp”

1 // INLEIDING

“De voedselsystemen staan op een kruispunt. Om de agenda 2030 te verwezenlijken, binnen de 4 dimensies (beschikbaarheid, toegankelijkheid, gebruik en stabiliteit) te komen tot voedsel- en voedingszekerheid, en om het hoofd te bieden aan complexe en multidimensionale uitdagingen, waaronder de wereldwijde bevolkingsgroei, de verstedelijking en de klimaatverandering, die de druk op de natuurlijke rijkdommen opvoeren en gevolgen hebben voor bodem, water en biodiversiteit, dringt een doorgedreven transformatie zich op. Die transformatie zal datgene wat de mens zal eten, maar ook de wijze waarop dat voedsel wordt geproduceerd, verwerkt, vervoerd en verkocht, drastisch beïnvloeden”¹. Zo vangt het 2019-rapport van het HLPE aan. Dat rapport schuift agro-ecologie naar voren als enige benadering voor de omschakeling naar duurzame voedselsystemen.

Agro-ecologie² geniet zowel internationaal als in wetenschappelijke kringen steeds meer erkenning. Rekening houdend met de maatschappelijke, ecologische en economische dimensies van voedselsystemen is agro-ecologie immers de meest pertinente benadering. Bovendien is de benadering bij uitstek geschikt voor de ecologische en socio-economische omstandigheden van de familiale landbouw in de landen van het Zuiden³.

De agro-ecologische benadering kan een belangrijke rol spelen bij het veilig stellen van de globale voedsel- en voedingszekerheid. Zowel op het vlak van beschikbaarheid⁴ als inzake toegankelijkheid (armoedebestrijding), stabiliteit (meer veerkracht) en gebruik (gediversifieerd dieet) beschikt agro-ecologie over een aanzienlijk potentieel

om de voedselzekerheid te verbeteren. Tal van studies legden sterke banden bloot tussen gediversifieerde landbouwsystemen (een van de cruciale principes van agro-ecologie), diversiteit van het gezinsdieet en de uiteindelijke opname van voedingsstoffen⁵.

Bouwend op de studie in opdracht van Coalitie tegen de Honger met als titel “The share of agroecology in Belgian official development assistance: a missed opportunity”, doet deze beleidsnota een reeks vaststellingen en aanbevelingen over de financiële stromen van de Belgische ODA binnen de sector van landbouw en voedselzekerheid. Bedoeling is dat België zich meer zal toeleggen op de zo noodzakelijke ontwikkeling van duurzame voedselsystemen, gebaseerd op agro-ecologie.

Over de contouren van het begrip agro-ecologie is al heel wat inkt gevloeid, en groepen actoren met verschillende, lees uiteenlopende belangen schermen met het concept. De uitgevoerde studie was dan ook van groot belang. Om te bepalen welke geldstromen de agro-ecologie al dan niet ondersteunen, vertrok de studie van de principes die binnen de internationale en wetenschappelijke gemeenschap op de meeste erkenning kunnen rekenen. Het blijft hoe dan ook een lastige opgave om projecten die al dan niet agro-ecologisch zijn gewaarmerkt, in strak afgelijnde categorieën onder te brengen: agro-ecologie is nu eenmaal geen label zoals bio, met precieze, welomlijnde en erkende criteria. Het concept van agro-ecologie berust op de naleving van een aantal principes die geleidelijk moeten worden geïntegreerd en aangepast aan de lokale agro-ecologische, economische, sociale en culturele realiteit.

1 HLPE (High Level Panel of Experts), 2019, Agroecological and other innovative approaches for sustainable agriculture and food systems that enhance food security and nutrition. Het HLPE is de wetenschappelijke-politieke interface van het Comité voor Wereldvoedselzekerheid (CFS).

2 Agro-ecologie is (i) een geheel van agronomische praktijken dat de principes van ecologie omvat; (ii) een wetenschappelijke discipline waarin agronomie, ecologie en dimensies van humane wetenschappen samenvloeien en een kruisbestuiving plaatsvindt tussen wetenschappelijke kennis en boerenverstand; (iii) een maatschappelijke beweging die structurele, sociaal-economische en beleidsveranderingen binnen het volledige voedingssysteem eist om praktijken van duurzame productie en consumptie te doen doorsijpelen.

3 Zie: Coalitie tegen de Honger, december 2018, Position Paper, Systèmes alimentaires durables au Sud, Obstacles et pistes pour relever le défi. <http://www.coalitioncontrelafaim.be/ccf/wp-content/uploads/2019/02/CCF-PositionPaperSAD-FR-Web-1.pdf>

4 Zie bijvoorbeeld: Pretty J. et al., 2006, “Resource-conserving agriculture increases yields in developing countries”, *Environmental science and technology*.

5 “Agroecological approaches could play an important role in securing sustainable diets for all now and in the future as part of a transition towards more sustainable food systems that enhance Food Security and Nutrition (De Schutter, 2011, 2012; IPES-Food 2016, DeLonge et al., 2016). Numerous studies have found positive relationships between diversified farming systems (a key principle of agroecology), household dietary diversity and nutrition (Talukder et al., 2000; De Clerck, 2013; Oyarzun et al., 2013; Jones et al., 2014b; Khoury et al., 2014; Carletto et al., 2015; Kumar et al., 2015; Olney et al., 2015; Shively and Sununtnasik, 2015; Jones, 2017).” HLPE, 2019, p.43.

Hoewel dit werk complex is, is het toch van fundamenteel belang: hoe bevorderen we met ons overheidsbeleid in het buitenland de enige benadering waarmee we onze voedselsystemen werkelijk duurzaam kunnen maken? Hoe kan ons overheidsbeleid in de praktijk een benadering van voedselsystemen ondersteunen die de sociale en ecologische valkuilen vermijdt van een model dat zijn houdbaarheidsdatum heeft bereikt, bij ons en in het Zuiden?

Zoals de belangrijkste studies⁶ rond de kwestie stellen, kunnen we geen genoeg meer nemen met wat morrelen in de marge. Een diepgaande transformatie van de voedselsystemen dringt zich op. En net die wil om een systeemverandering door te voeren is kenmerkend voor de omschakeling naar agro-ecologie. Het is diezelfde bereidheid die we zochten in de 502 financiële stromen die we voor de studie onder de loep namen.

2 // METHODOLOGISCHE ASPECTEN

De solide methodologie die binnen de studie werd uitgewerkt en die iedere stroom volgens een dubbele interpretatie analyseerde (de **5 niveaus van omschakeling naar agro-ecologie⁷ en het vermogen van het project om een bepaald transitieniveau te ondersteunen**), resulteerde in een haarfijn beeld van de financiële stromen die via de DGD⁸ lopen en op of andere wijze met de omschakeling naar agro-ecologie verband houden. Dit interpretatierooster blijft echter complex en werpt geen klare kijk op wat nu echt een transformatie van voedselsystemen ondersteunt.

In overleg met de onderzoekster gebruikte de Coalitie tegen de Honger de gegevens van de studie om een indeling in drie algemene categorieën te maken:

- 1/ Geen ondersteuning van de agro-ecologie:** financiële stromen die de principes van de agro-ecologie op geen enkele wijze huldigen.
- 2/ Potentiële effecten op de agro-ecologie:** financiële stromen die tot een agro-ecologische transformatie van de voedselsystemen kunnen leiden, zonder dat dit duidelijk kan worden vastgesteld.
- 3/ Ondersteuning van de agro-ecologie:** financiële stromen die van de agro-ecologische transformatie van de voedselsystemen een prioriteit maken en de beschikbare middelen daar geheel of gedeeltelijk voor aanwenden.

CATEGORIE 1 // Geen ondersteuning van de agro-ecologie

We stellen dat een financiële stroom de agro-ecologie niet ondersteunt als die uitsluitend de conventionele landbouw (niveau 0) ten goede komt of als het type ondersteunde landbouw niet expliciet wordt vermeld en geen agro-ecologische criteria bevat, of als het project niet relevant is⁹ voor de landbouw en het voedselsysteem.

CATEGORIE 2 // Potentiële effecten op de agro-ecologie

Deze categorie omvat alle financiële stromen waarvoor bepaalde elementen die verband houden met de agro-ecologische transitie konden worden geïdentificeerd, maar die onvoldoende werden geacht om de agro-ecologische transitie te ondersteunen¹⁰. Het kan zelfs zijn dat deze stromen de agro-ecologie helemaal niet ondersteunen. Het leek ons essentieel om deze tussencategorie te creëren om een fijner beeld van de werkelijkheid te geven. Hoewel een potentieel effect van steun voor agro-ecologie niet kan worden uitgesloten, kunnen deze stromen op geen enkele wijze worden beschouwd als echte steun voor een transformatie van voedselsystemen op basis van agro-ecologie.

We voegen hier **twee types van stromen** samen:

- **De stromen die de studie indeelt bij niveau 1 en niveau 2: de stromen die op het vlak van omschakeling naar agro-ecologie niet ver genoeg gaan**

Verhoogde efficiëntie van de conventionele praktijken (niveau 1) en het vervangen van bepaalde praktijken en productiemiddelen door meer duurzame alternatieven (niveau 2) kunnen de eerste stappen zijn in een omschakeling naar agro-ecologie. Het daarbij laten versterkt echter de ecologische processen op het niveau van het landbouwbedrijf of van de bodem niet, draagt

6 IAASTD, IPBES, IPCC, HLPE, Ipes-Food, Lancet, ...

7 GLIEMAN Steve, 2016, Transforming food systems with agroecology, <https://doi.org/10.1080/21683565.2015.1130765>

8 Financiële stromen die als relevant voor de sector landbouw en voedselzekerheid worden beschouwd. Hoewel de regering beloofde om 15% van de ODA aan deze sector toe te kennen, klokte dat cijfer voor de landbouw en de voedselzekerheid in 2018 af op 11,48%.

9 Omdat de stromen die we onderzochten, betrekking hebben op landbouw en voedselzekerheid, bleven die gevallen tot een minimum beperkt.

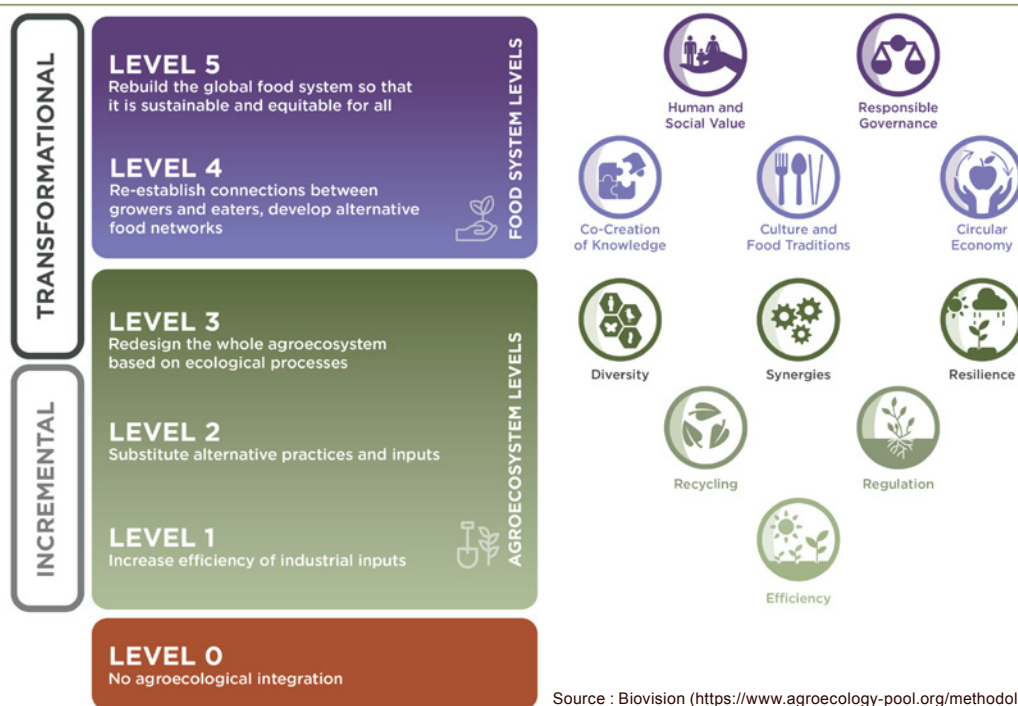
10 Projecten die bijvoorbeeld precisielandbouw ondersteunen en die geen hoger niveau dan 1 ambiëren, kunnen een negatieve impact hebben op de agro-ecologische transitie: door te beweren de sleutel tot duurzame landbouw in handen te hebben via aanpassingen in de kantlijn van de productiesystemen, leiden ze de middelen en de aandacht af van de noodzakelijke grondige omvorming van de voedselsystemen.

niet bij tot een omvorming van de voedselcircuits en evenmin tot een transformatie van het bestuur van de voedselsystemen. Die niveaus laten dus niet toe om het pad van de omvorming van de voedselsystemen in te

slaan. Zoals deze grafiek van het HLPE-rapport illustreert, leiden de veranderingen van niveau 1 en 2 enkel tot een toename, niet tot een omvorming.

5 LEVELS OF FOOD SYSTEM CHANGE AND 10+ ELEMENTS OF AGROECOLOGY

Source : Biovision (<https://www.agroecology-pool.org/methodology/>)

- **De stromen die de niveaus 1, 2, 3, 4 en 5 potentieel steunen: de stromen die de agro-ecologische omschakeling onvoldoende integreren**

De studie klasseerde heel wat projecten als (op een of ander niveau) potentieel bevorderlijk voor de agro-ecologie, omdat ze agro-ecologische praktijken of principes aanstipten, zonder concrete maatregelen, details of indicatoren te benoemen om die te verwezenlijken¹¹. We kunnen niet uitsluiten dat die projecten op hun manier de omschakeling naar agro-ecologie versterken, maar kunnen onze hand er evenmin voor in het vuur steken.

CATEGORIE 3 // Ondersteuning van de agro-ecologie

Het betreft hier financiële stromen die de agro-ecologische omvorming van de voedselsystemen prioritair stellen en de beschikbare middelen daar geheel of gedeeltelijk voor aanwenden. Zoals bovenstaande illustratie aantoont, situeert die omvorming zich uitgesproken op de niveaus 3, 4 en 5. Onder deze categorie vallen dus de stromen die deze drie niveaus geheel of gedeeltelijk ondersteunen. Geheel of gedeeltelijk: dat betekent dat niet alle budgetten die zich hier bevinden, voor die omvorming worden aangewend. Mochten we het aandeel analyseren van iedere stroom die aan die steun wordt toegekend, dan zou het percentage van de financiële bedragen voor agro-ecologie nog lager uitvallen.

¹¹ De studie stelt het als volgt: "A project would be assessed as "potentially promoting" if it contains some notion of ecology or mentions some elements like "biodiversity", "soil conservation", or "will privilege agroecological techniques when possible", but there is no clear mention of concrete measures taken, nor details". "Projecten kunnen als "potentieel bevorderlijk" worden beschouwd als ze enige ecologische notie bevatten of elementen vermelden zoals "biodiversiteit", "bodembescherming", of "zal agro-ecologische technieken in de mate van het mogelijke bevoorrecht", maar nergens worden er duidelijk concrete maatregelen of details vermeld.

3 // ONDERZOEKSRESULTATEN

Officiële ontwikkelingshulp binnen de sector landbouw en voedselzekerheid:

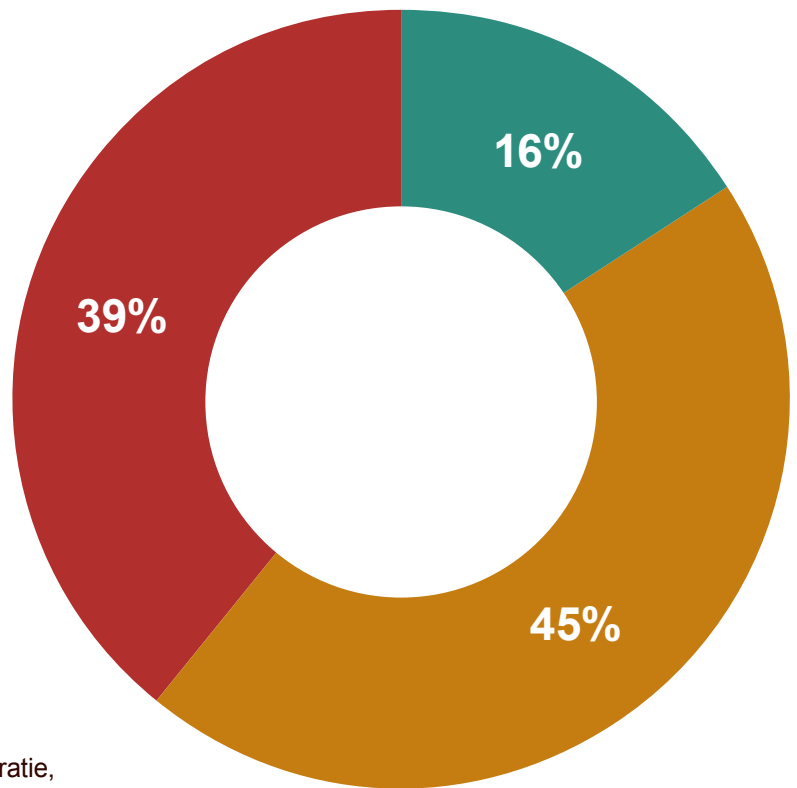
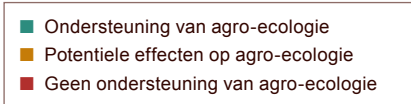
Goedgekeurde uitgaven in de periode 2013-2017

	Ondersteuning van agro-ecologie	Potentiele effecten op agro-ecologie	Geen ondersteuning van agro-ecologie	Totaal van de stromen (en % van totale ODA stroom voor LBVZ)
Gouvernementele stromen (€)	16.824.554 €	88.025.249 €	133.233.798 €	238.083.601 €
%	7%	37%	56%	19,8%
Enabel (€)	10.385.310,00 €	48.956.329,00 €	78.831.475,00 €	138.173.114,00 €
%	8%	35%	57%	11,5%
BFVZ (€)	6.439.244,00 €	25.365.126,00 €	19.680.510,00 €	51.484.880,00 €
%	13%	49%	38%	4,3%
Humaniteir (€)	- €	13.703.794,00 €	34.721.813,00 €	48.425.607,00 €
%	0%	28%	72%	4,0%
Niet-gouvernementele stromen (€)	162.150.198 €	155.246.590 €	17.033.907 €	334.430.695 €
%	48%	46%	5%	27,8%
Multilaterale stromen (€)	16.615.167 €	298.913.822 €	314.826.054 €	630.355.043 €
%	3%	47%	50%	52,4%
Totaal (€)	195.589.919 €	542.185.661 €	465.093.759 €	1.202.869.339 €
%	16%	45%	39%	100%

In totaal wordt 16% van de geanalyseerde bedragen besteed aan ondersteuning van agro-ecologie. 45% van de bedragen heeft een potentieel effect op de agro-ecologie, en 39% brengt de agro-ecologie niets bij. Het gebrek aan steun voor de agro-ecologie is schrijnend, en zonder de aanzienlijke steun van de Actoren van de Niet-Gouvernementele Samenwerking voor de agro-ecologie zou de situatie nog dramatischer zijn. Die niet-gouvernementele stromen trekken het totale cijfer een beetje op.

Deel van de officiële Belgische ontwikkelingshulp in de sector Landbouw en Voedselzekerheid die agro-ecologie ondersteunt (Periode 2013-2017) →

Gouvernementele stromen

19,8% van de onderzochte bedragen betreft gouvernementele stromen. **De gouvernementele stromen ondersteunen de agro-ecologie a rato van 7% van die bedragen.**

- De projecten van de Belgische Technische Coöperatie, in 2017 omgedoopt tot Enabel, mobiliseren meer dan de helft van dit budget. De cijfers zijn niet goed; **slechts 8% van de bedragen die rechtstreeks door de BTC/Enabel worden beheerd, draagt bij tot de omschakeling naar agro-ecologie.**
- Hoewel ze intussen zijn afgevoerd, waren de programma's van het Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid (BFVZ) goed voor een vijfde van de bedragen van de rechtstreekse bilaterale steun. De programma's van het BFVZ hebben de voedselzekerheid in belangrijke mate positief beïnvloed, wat vandaag ook wordt erkend. De multi-actoren projecten van het **BFVZ** zijn bovendien de projecten binnen deze categorie die het best scoren, met **13% van de bedragen toegekend aan projecten ter ondersteuning van agro-ecologie.**
- Iets meer dan een vijfde van de gouvernementele stromen gaat naar humanitaire hulp. Dat de omschakeling naar agro-ecologie geen prioriteit vormt binnen projecten die in noodsituaties worden opgezet, hoeft niet te verbazen. Toch is het interessant om op te merken dat een aantal humanitaire projecten (28% van het bedrag) potentieel positieve effecten hebben op de omschakeling naar agro-ecologie.

We wijzen erop dat de studie zich toespitste op de stromen gevalideerd tussen 2013 en 2017; ze houden dus geen rekening met de nieuwe portfolio's van Enabel, die werden uitgewerkt na de goedkeuring in 2017 van de nieuwe strategische nota landbouw en voedselzekerheid voor de ontwikkelingssamenwerking, getiteld "Van overleven naar ondernemen". Volgens de eerste evaluatie van die programma's is de integratie van de drie dimensies van duurzame ontwikkeling uiterst zwak: "In de nieuwe portfolio's en vooral via bepaalde milieugerelateerde aspecten komt het thema "duurzame ontwikkeling"¹³ algemeen aan bod, zonder stil te staan bij de wijze waarop de kwestie moet worden behandeld, noch bij de manier waarop die behandeling dan wel zal worden gemeten". Volgens de eerste analyses door de Coalitie tegen de Honger **blijken de nieuwe portfolio's van Enabel de agro-ecologie helemaal niet te ondersteunen.**

Als we daarbij in aanmerking nemen dat de BFVZ-programma's werden afgevoerd, zal het niet verbazen dat steun voor agro-ecologie via de gouvernementele stromen momenteel bijna nul is.

12 Zie: Dienst Bijzondere Evaluatie van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking / DBE (2019), Evaluatie van het Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid, van de multi-actorenbenadering en van de integratie van het thema voedselzekerheid, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Brussel.

13 Dienst Bijzondere Evaluatie van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking / DBE (2019), Evaluatie van het Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid, van de multi-actorenbenadering en van de integratie van het thema voedselzekerheid, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Brussel.

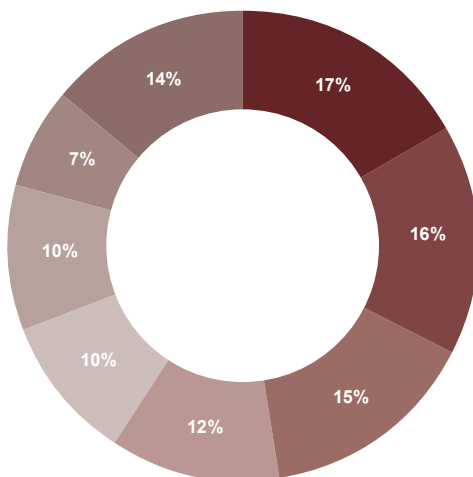

Niet-gouvernementele stromen

Zoals de studie duidelijk aangeeft, boeken de projecten van de Actoren van de Niet-Gouvernementele Samenwerking (ANGS) - medegefinancierd door de DGD - de beste resultaten; **die stromen vertegenwoordigen 27,8% van de onderzochte bedragen. Ongeveer de helft van de bedragen toegekend aan de niet-gouvernementele stromen (48%) ondersteunt de agro-ecologie**, terwijl de andere helft (46%) potentiële effecten heeft op de agro-ecologie.

Multilaterale hulp

Multilateral contributions: repartition by institutions

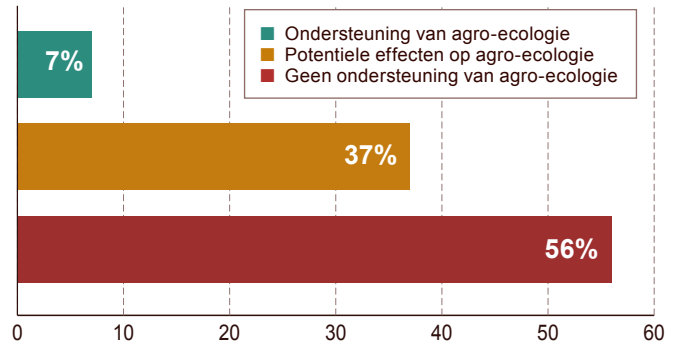

- UN World Food Programme - WFP
- European Development Fund
- UN Food and Agricultural Organisation
- World Bank Group
- UN International Fund for Agricultural Development IFAD
- Consultative Group on International Agricultural Research - CGIAR
- UN Central Emergency Response Fund - CERF
- Other¹⁴

De financiële stromen naar multilaterale instellingen **vertegenwoordigen heel aanzienlijke bedragen: ze zijn goed voor meer dan de helft van de onderzochte bedragen (52%)**, of het leeuwendeel van de ODA binnen de sector landbouw en voedselzekerheid. Dit is ook het kanaal van de ODA met de minst goede resultaten: **slechts 3% van de bedragen gaat naar ondersteuning van de agro-ecologie.**

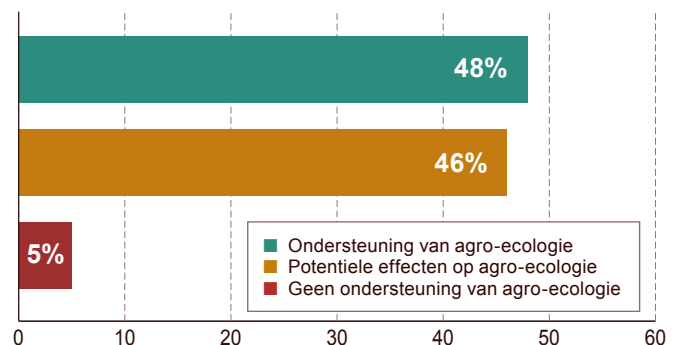
Deel van de Belgische gouvernementele stromen

in de sector Landbouw en Voedselzekerheid die agro-ecologie ondersteunt (Periode 2013-2017)

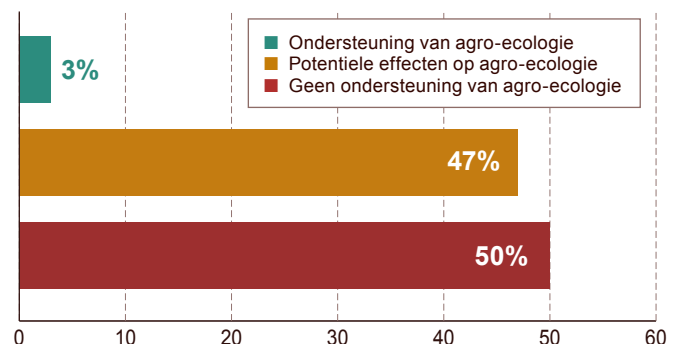
Deel van de Belgische niet-gouvernementele stromen

in de sector Landbouw en Voedselzekerheid die agro-ecologie ondersteunt (Periode 2013-2017)

Deel van de Belgische multilaterale hulp

in de sector Landbouw en Voedselzekerheid die agro-ecologie ondersteunt (Periode 2013-2017)

¹⁴ De andere begunstigden van multilaterale hulp zijn: African Development Bank (4,3%), UNICEF (3,5%), UNOCHA (2,5%), Global Environment Facility (1,5%), UNHAS Humanitarian Air Service (0,7%), UNWOMEN (0,3%), EU European union earmarked actions (0,5%), Asian Development Bank (0,2%), UNDP (0,05%), UN Volunteers UNV (0,02%).

4 // AANBEVELINGEN

Algemene aanbevelingen over de ODA binnen de sector landbouw en voedselzekerheid

1/ **België moet**, net als Frankrijk en Zwitserland, **een voortrekkersrol gaan spelen bij de bevordering van agro-ecologie om tot duurzame voedselsystemen te komen**. Met zijn internationaal erkende agronomie-universiteiten, wetenschappelijke experts van topniveau die internationaal baanbrekend werk rond deze thematiek verrichten, en met de ruime ervaring van vele Belgische ngo's inzake begeleiding van agro-ecologische projecten, beschikt België over heel wat troeven om zich als pleitbezorger van agro-ecologie te positioneren.

2/ Afgezien van die positionering **moet België agro-ecologie binnen de ODA voor landbouw en voedselzekerheid prioritair stellen**.

a. Daarom is het essentieel om **de Belgische strategie voor ontwikkelingssamenwerking binnen de sector landbouw en voedselzekerheid grondig te herzien**.

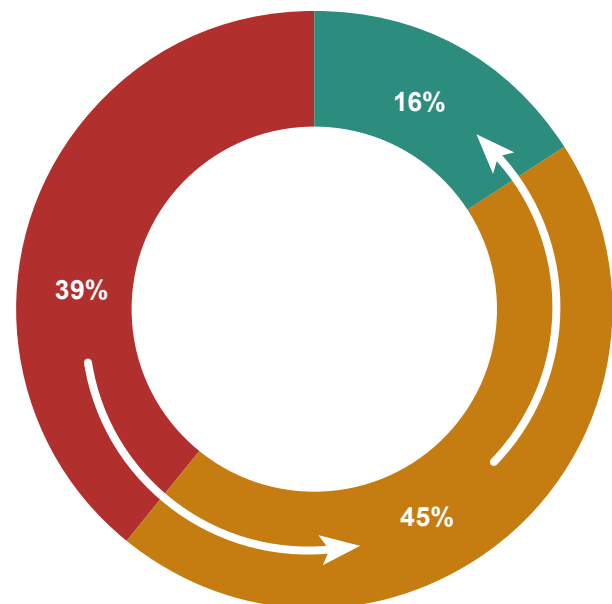
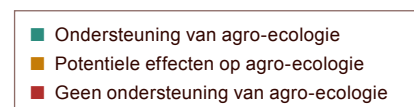
b. België moet, via de verschillende hulpkanalen, **tegen 2023 het aandeel van de samenwerkingsprogramma's die de agro-ecologie en de omvorming van de voedselsystemen ondersteunen, verdubbelen**: van 16% voor de periode 2013-2017 tot minstens 32% in 2023. Zoals de studie aantoont, is er nog een behoorlijke weg af te leggen vooraleer kan worden gesteld dat de Belgische financiële stromen de agro-ecologie ook echt ondersteunen. Dat er nog werk moet worden verzet, betekent niet dat zoiets onmogelijk is. Binnen de verschillende kanalen van ontwikkelingssamenwerking bestaan er projecten die de agro-ecologie doeltreffend steunen, via een duurzame omvorming van de voedselsystemen.

3/ Voor het uitwerken, opvolgen en evalueren van programma's moet België het criteriarooster met de 5 niveaus van omschakeling naar agro-ecologie als hulpmiddel gebruiken.

4/ België moet zich intenser gaan toeleggen op de uitwisseling van expertise en goede praktijken (zowel tussen de verschillende kanalen als binnen de kanalen onderling) en de multi-actoren benadering ten aanzien van duurzame voedselsystemen faciliteren. Dat moet onder meer leiden tot:

- Het aanmoedigen van projecten van participatief actieonderzoek, in nauwe samenwerking met de boeren en boerinnen;
- Ondersteuning van intensivering en opschaling van de agro-ecologie.

Deel van de officiële Belgische ontwikkelingshulp in de sector Landbouw en Voedselzekerheid die agro-ecologie ondersteunt (Periode 2013-2017)

Aanbevelingen betreffende de gouvernementele stromen

1/ Enabel:

- a. Voor alle reeds ondertekende Enabel-portfolio's: de uitvoering dient te worden bijgestuurd, zodat ze meer rekening houden met de agro-ecologische benadering en met voedselzekerheid.
- b. Voor alle Enabel-portfolio's waarvoor de onderhandelingen nog lopen: verander de aanpak radicaal zodat de portfolio's duurzame voedselsystemen op basis van agro-ecologie, familiale landbouw en de behoeften daarvan ondersteunen.

2/ BFVZ: agro-ecologie is een doeltreffende benadering in de strijd tegen honger en om te komen tot voedsel- en voedingszekerheid¹⁵. België moet opnieuw een systeem opzetten dat er vooral naar streeft het probleem van de honger te bestrijden. Dat systeem moet zich in de eerste plaats richten op de kwetsbare plattelandsbevolking die lijdt onder voedselonzekeerheid en overwegend bestaat uit de vrouwen en mannen die zorgen voor de voedselproductie. Dat systeem moet de omschakeling naar/intensifiëring van agro-ecologie van die producenten ondersteunen.

3/ Humanitaire projecten: in het kader van de nexus humanitaire hulp/ontwikkeling moet meer aandacht gaan naar projecten die de klemtoon leggen op de agro-ecologische principes¹⁶.

Aanbevelingen betreffende de niet-gouvernementele stromen

Hoewel de Staat op het vlak van stimuli en steun voor de omschakeling naar agro-ecologie ondermaats scoort, kan deze benadering op heel wat steun rekenen van de ANGS (48% van de bedragen toegekend aan de niet-gouvernementele stromen komt de agro-ecologie ten goede). Deze actoren beschikken immers over heel wat ervaring en expertise rond dit thema. En toch blijft er nog veel ruimte voor verbetering. Binnen de besprekingen

en dialogen tussen de DGD en de ANGS en binnen overlegorganen zoals de GSK, kan België de ANGS stimuleren en aanmoedigen om hun expertise op dit vlak uit te wisselen en te versterken.

Aanbevelingen betreffende multilaterale hulp

52% van de onderzochte bedragen verloopt via multilaterale hulp; dit is meteen ook het kanaal waarvan de informatie het moeilijkst toegankelijk bleek.

België kent een traditie van multilaterale samenwerking en core-funding: 72% van de onderzochte bedragen van multilaterale hulp is immers afkomstig van niet specifiek toegewezen bijdragen aan multilaterale organisaties. Dat is op zich niet slecht. Maar België moet wel de keuzes en strategieën van die multilaterale instellingen beïnvloeden: die instellingen zijn niet meer dan de som van hun lidstaten en België kan hier zowel met zijn stem als met zijn inbreng op wegen.

- Binnen de multilaterale instellingen voorrang verlenen aan programma's die de agro-ecologie ondersteunen:
  - Voor core-funding: België moet kunnen wegen op de beslissingsorganen, om programma's ter ondersteuning van de agro-ecologie te promoten.
  - Voor de "project-type interventions" (17% van de fondsen), en de bijdragen aan specifieke programma's en fondsen beheerd door internationale organisaties (11% van de fondsen): de projecten ter ondersteuning van de agro-ecologie begunstigen. Wij raden België in het bijzonder aan om bij te dragen aan de ontwikkeling van de eenheid agro-ecologie van de FAO.
- Een drijvende kracht zijn binnen de Europese delegatie met het oog op het innemen van van ambitieuze standpunten om de agro-ecologische transitie naar een hoger niveau te brengen, in het kader van het beleidsproces van het CFS (Comité voor Wereldvoedselzekerheid) rond de "Agro-ecologische benaderingen en andere vernieuwende benaderingen". Dit proces is gebaseerd op het recente rapport van het High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition van het CFS (CFS-panel op hoog niveau)."

¹⁵ "Agroecological approaches are presented as promising avenues to achieve FSN, since they do not consider productivity alone and suggest addressing social inequalities and power asymmetries (Massett et al., 2011; Kanter et al., 2015; HLPE, 2018), including gender and ethnic minority inequalities (Massicotte, 2014; Bezner Kerr et al., 2019). Agro-ecologische benaderingen worden voorgesteld als heel beloftevol op het pad naar voedsel- en voedingszekerheid, omdat ze zich niet beperken tot productiviteit, maar ook de aanpak van sociale ongelijkheid en machtsasymmetrie (Massett et al., 2011; Kanter et al., 2015; HLPE, 2018), waaronder genderongelijkheid en ongelijkheid van etnische minderheden, in aanmerking nemen (Massicotte, 2014; Bezner Kerr et al., 2019)." HLPE, 2019, p. 46.

¹⁶ Door bijvoorbeeld voedselhulp te ondersteunen die de agro-ecologische productie van de regionale/nationale familiale landbouw bevordert.

- Steun aan instellingen van de Verenigde Naties gespecialiseerd in landbouw en voedselzekerheid prioritair stellen (FAO, PAM, FIDA).
- Meer financiële middelen uittrekken voor onderzoek naar agro-ecologie en duurzame voedselsystemen (onder meer voor CGIAR).

Acroniemen

- ANGS:** Actoren van de Niet-Gouvernementele Samenwerking
- ODA:** Officiële Ontwikkelingshulp
- BFVZ:** Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid
- CFS:** Comité voor Wereldvoedselzekerheid
- GSK:** Gemeenschappelijk Strategisch Kader
- BTC:** Belgische Technische Coöperatie
- DGD:** Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp

BIJLAGE // ROOSTER MET DE AGRO-ECOLOGISCHE CRITERIA VOLGENS DE GLIESSMAN-NIVEAUS EN DE 10 ELEMENTEN VAN AGRO-ECOLOGIE VAN DE FAO

De “Agroecology Criteria Tool”¹⁷, ontwikkeld door de Fondation Biovision (Zwitserland)

Niveau 1 // Efficiëntere industriële en conventionele praktijken

1.1 // Efficiëntie

Minder waterverbruik, Minder gebruik van pesticiden en diergeneeskundige medicijnen; Verminderd gebruik van kunstmeststoffen; Minder energieverbruik; Minder gebruik van zaden; Minder verlies en verspilling; Gebruik van verbeterde plantenvariëteiten en dierenrassen.

Niveau 2 // Industriële of conventionele productiemiddelen vervangen door meer duurzame alternatieven

2.1 // Recycling

Afwisselen van grondverbeteringsmiddelen; Gebruik van groenbemesting; Recycling van afvalwater; Gebruik van

afval van biomassa voor energieproductie; Klimaatmildering door alternatieve praktijken (meer koolstofopslag in de bodem); Andere praktijken ter bevordering van recycling van biomassa en organisch materiaal.

2.2 // Regulering/Evenwicht

Geïntegreerde biologische bestrijding; Gewasbescherming tegen plagen; Plagen anders bestrijden; Dekgewassen voor een betere bodemgezondheid; Meerjarige gewassen; De bodem minder bewerken; Biologische en low-input exploitatiemethodes; Gedomesticeerde bestuivers; Andere maatregelen van niveau 2.

Niveau 3 // Reorganisatie van het volledige agro-ecosysteem

3.1 // Synergieën

Niet-gewas planten; Agrobosbouw; Regeneratieve begrazing; geïntegreerde landbouw-veeteeltsystemen; Andere combinaties/integraties op bedrijfsniveau om (ecologische) synergieën te optimaliseren; Geïntegreerde plaagbestrijding manipulatie van de habitat; Andere landschapsplanning en gesynchroniseerde activiteiten op landschapsniveau die leiden tot geïntegreerde agrarische ecosysteemdiensten; Klimaatmildering door reorganisatie van het productiesysteem (grotere koolstofopslag, minder uitstoot van broeikasgassen).

3.2 // Diversiteit

Verbetering van de diversiteit van lokale zaden/rassen; Integratie van lokaal aangepaste gewassen en rassen; Rotatie van twee gewassen; Rotatie van 3 gewassen en meer; In de ruimte gediversifieerde landbouwbedrijven; Biodiversiteit; Natuurlijke bestuivers; Multi-habitatbenadering; Diversifiëren van diëten en consumptie.

3.3 // Veerkracht

Systemische veerkracht van de agro-ecosystemen voor extreme weersomstandigheden en andere verstoringen (storm, zware regen, vorst, overstroming, droogte, brand); Systemische weerstand/vermogen tot aanpassing aan veranderende milieu-omstandigheden door de klimaatverandering (zoutgehalte, gemiddelde temperaturen, nieuwe plagen en ziektes); Veerkracht van het levensonderhoud.

¹⁷ <https://www.agroecology-pool.org/methodology/>

Niveau 4 // Producent en consument weer aansluiting bij elkaar doen vinden, ontwikkeling van alternatieve voedselnetwerken

4.1 // Circulaire en solidaire economie

Steun aan bedrijven: producent en consument weer onderling aansluiting doen vinden: ondersteuning bij het scheppen van regionale waarde.

4.2 // Voedingscultuur en -tradities

Voedingstraditie en diëten.

4.3 // Co-creatie en delen van kennis

Landbouwers met elkaar in contact brengen om kennis te delen.

Niveau 5 // Heropbouw van het globale voedselsysteem om het duurzaam en billijk voor allen te maken

5.1 // Menselijke en sociale waarde

Gender-benadering en benadering van kwetsbare groepen; Versterken van de organisatorische capaciteiten; Billijkheid, waardigheid, inclusie; Steun voor het recht op voedsel (voldoende, toegankelijk, passend).

5.2 // Verantwoordelijk bestuur

Beleidsontwikkeling rond de banden tussen producenten-consumenten; Inclusieve besluitvorming; Invoeren van een rechtvaardig bestuur en van rechten op natuurlijke hulpbronnen; Beleidsontwikkeling rond de banden tussen agro-ecologie en wereldwijde veranderingen.

©Iles de Paix

CONTACTEN

Deze nota werd voor de Coalitie tegen de Honger opgesteld door:

- **François Grenade (Iles de Paix)**

Opmerkingen en proeflezen:

- **Patricia Toelen (DBA)**
- **Stéphane Desgain (CNCD-11.11.11)**
- **Pierre Collière (Eclodio)**
- **Suzy Serneels (Broederlijk Delen)**
- **Stéphane Parmentier (Oxfam Solidariteit)**
- **Thierry Kesteloot (Oxfam-Solidariteit)**

coalitie **tegen de honger**
coalition **contre la faim**

WWW.COALITIETEGENDEHONGER.BE